

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์บทบาทของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย เพื่อศึกษานโยบายของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ตามภารกิจ 4 ประการ คือ การสอน การวิจัย การให้บริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และวิเคราะห์บทบาทของมหาวิทยาลัย รวมทั้งเสนอแนะแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจ 4 ประการ ของมหาวิทยาลัยให้สอดคล้องกับเป้าประสงค์และนโยบายที่วางไว้

การวิจัยครั้งนี้ ครอบคลุมทุกวิทยาเขตของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ โดยมีการรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร รายงาน และแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาของทบวงมหาวิทยาลัย แผนอุดมศึกษาระยะยาว และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 และช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ด้วยแบบสำรวจเอกสารที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

2. สัมภาษณ์กรรมการสภามหาวิทยาลัย และผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ซึ่งสามารถรวบรวมข้อมูลจากกรรมการสภามหาวิทยาลัยที่เป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ 8 คน ผู้บริหารระดับอธิการบดีและรองอธิการบดี 10 คน ผู้บริหารระดับคณบดีและผู้อำนวยการวิทยาลัย 15 คน ประธานสภาอาจารย์ รองประธานสภาอาจารย์ และประธานกรรมการส่งเสริมกิจการมหาวิทยาลัย 3 คน และผู้อำนวยการศูนย์ สถาบัน สำนัก โครงการ ที่ไม่ได้เป็นกรรมการสภามหาวิทยาลัย 9 คน รวมทั้งสิ้น 45 คน

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์สรุปเนื้อหา และนำเสนอในรูปความเรียงประกอบตาราง

สรุปผลการวิจัย

1. นโยบายของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ผลการศึกษานโยบายของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ทั้งในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาฉบับที่ 7 ฉบับที่ 8 และจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารมหาวิทยาลัย สรุปได้ว่า

นโยบายด้านการสอน คือ การผลิตบัณฑิตในระดับปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรี และการขยายโอกาสทางการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ

นโยบายด้านการวิจัย คือ เน้นการวิจัยแบบมีทิศทางและสนับสนุนให้บัณฑิตศึกษาเป็นกลไกในการพัฒนางานวิจัย

นโยบายด้านการให้บริการทางวิชาการแก่สังคม คือ การให้บริการในรูปแบบต่าง ๆ และการให้บริการที่สัมพันธ์กับการวิจัย

นโยบายด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม คือ การศึกษา ค้นคว้า วิจัย ทางศิลปวัฒนธรรม

ซึ่งนโยบายทั้ง 4 ด้าน ดังกล่าว มีความสอดคล้องกับนโยบายของทบวงมหาวิทยาลัย แผนอุดมศึกษาระยะยาว และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

2. บทบาทของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มีผลการวิเคราะห์ดังนี้

2.1 บทบาทด้านการสอน พบว่า มหาวิทยาลัยเน้นการผลิตบัณฑิตในระดับปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี โดยมุ่งเน้นที่จะผลิตในระดับสูงกว่าปริญญาตรีเพิ่มขึ้น นอกจากนี้มหาวิทยาลัยยังขยายโอกาสทางการศึกษา โดยวิธีรับตรง ให้โควตาพิเศษ และมีโครงการพิเศษต่าง ๆ ซึ่งบทบาททางด้านนี้มีความสอดคล้องกับนโยบายของมหาวิทยาลัย

2.2 บทบาทด้านการวิจัย พบว่า มหาวิทยาลัยเน้นการวิจัยแบบมีทิศทาง ซึ่งบทบาททางด้านนี้มีความสอดคล้องกับนโยบายของมหาวิทยาลัย นอกจากนี้มหาวิทยาลัยยังมีนโยบายในการสนับสนุนให้บัณฑิตศึกษาเป็นกลไกในการพัฒนางานวิจัย แต่จากการศึกษาพบว่า มหาวิทยาลัยยังทำไม่ได้เต็มที่ เนื่องจากจำนวนนักศึกษาในระดับสูงกว่าปริญญาตรียังมีน้อย และอาจารย์ที่มีวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาเอกยังมีน้อยเช่นกัน นอกจากนี้อาจารย์ส่วนใหญ่ยังไม่มิตำแหน่งทางวิชาการ

2.3 บทบาทด้านการให้บริการทางวิชาการแก่สังคม พบว่า มหาวิทยาลัยมีรูปแบบในการให้บริการ 3 รูปแบบ คือ การบริการแบบให้เปล่า แบบไม่หวังผลกำไร และแบบมีผลกำไร ซึ่งบทบาททางด้านนี้ มีความสอดคล้องกับนโยบายของมหาวิทยาลัย นอกจากนี้มหาวิทยาลัยยังมีนโยบายในการให้บริการที่จะต้องสัมพันธ์กับการวิจัย ซึ่งจากข้อมูลเท่าที่รวบรวมได้ยังไม่ได้แสดงถึงบทบาทของมหาวิทยาลัยที่มีความสอดคล้องกับนโยบายดังกล่าว

2.4 บทบาทด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม พบว่า มหาวิทยาลัยมีกิจกรรมในด้านการจัดอบรมศิลปวัฒนธรรม การจัดนิทรรศการ การจัดวัฒนธรรมสัญจร ส่วนการวิจัยทางด้านศิลปวัฒนธรรมยังมีน้อย ซึ่งบทบาททางด้านนี้มีความสอดคล้องกับนโยบายของมหาวิทยาลัย

3. แนวทางในการปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจ 4 ประการ

จากผลการศึกษานโยบาย วิเคราะห์บทบาท และสัมภาระเห็นความเห็นของกรรมการสภา มหาวิทยาลัยและผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ผู้วิจัยได้เสนอแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจ 4 ประการ คือ

ด้านการสอน

มหาวิทยาลัยควรส่งเสริมสนับสนุน การจัดการศึกษาในระดับสูงกว่าปริญญาตรีทั้งในด้านการเปิดหลักสูตรสาขาวิชา การเพิ่มจำนวนนักศึกษา และการพัฒนาอาจารย์ ทั้งในด้านการเพิ่มคุณวุฒิ เพิ่มตำแหน่งทางวิชาการ และการพัฒนาให้ทำวิจัย สำหรับเรื่องการขยายโอกาสทางการศึกษา มหาวิทยาลัยดำเนินการได้ดีแล้ว และควรยึดแนวทางนี้เป็นนโยบายต่อไป และมหาวิทยาลัยควรดูแลเอาใจใส่นักศึกษาในโควตาพิเศษ และนักศึกษาตามโครงการพิเศษต่าง ๆ เป็นพิเศษ ทั้งในด้านการเรียน การสอน และในด้านความเป็นอยู่

ด้านการวิจัย

มหาวิทยาลัยควรส่งเสริมสนับสนุนการทำวิจัย ทั้งวิจัยพื้นฐาน วิจัยประยุกต์ และการวิจัยเพื่อการพัฒนา โดยเน้นการทำวิจัยในสาขาที่มหาวิทยาลัยมีความสามารถสูง และควรเน้นการทำวิจัยที่เป็นโครงการวิจัยขนาดใหญ่ นอกจากนี้ควรเร่งพัฒนาอาจารย์ พัฒนาหลักสูตรสาขาวิชาเพื่อให้สามารถรับนักศึกษาในระดับสูงกว่าปริญญาตรีให้มากขึ้น เพื่อจะได้ใช้การพัฒนาบัณฑิตศึกษาให้เป็นกลไกในการพัฒนางานวิจัย

ด้านการให้บริการทางวิชาการแก่สังคม

มหาวิทยาลัยควรให้ความสำคัญกับการให้บริการแก่กลุ่มผู้ด้อยโอกาสมากขึ้น และในขณะเดียวกัน ควรเน้นการให้บริการในเชิงรุกและการให้บริการแบบมีรายได้ให้มากขึ้น

ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

มหาวิทยาลัยควรดำเนินการเกี่ยวกับการวิจัยทางด้านศิลปวัฒนธรรม โดยมหาวิทยาลัยควรกำหนดแผนงานและกำหนดงบประมาณในการทำวิจัยทางด้านศิลปวัฒนธรรมให้ชัดเจน ว่าในแต่ละปีมหาวิทยาลัยจะสนับสนุนส่งเสริมการวิจัยที่เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมในเรื่องใด และกำหนดสัดส่วนของงบประมาณเป็นอย่างไร เพื่อคณะ หน่วยงาน จะได้นำไปปฏิบัติได้อย่างชัดเจน

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิเคราะห์บทบาทของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ดังได้เสนอมาแล้วข้างต้น สามารถนำประเด็นที่สำคัญมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

นโยบายของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

นโยบายเป็นสิ่งที่สำคัญและมีบทบาทอย่างยิ่งต่อการใช้เป็นกรอบกำกับหรือกำหนดทิศทางการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ซึ่งเป็นเป้าหมายที่ต้องการของแผนนั้นๆ และนำไปสู่เป้าประสงค์สุดท้ายที่มหาวิทยาลัยต้องการ สำหรับแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) ของมหาวิทยาลัย ได้กำหนดนโยบายในด้านต่าง ๆ ทั้งในด้านการสอน การวิจัย การให้บริการ

ทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ซึ่งผลการศึกษานโยบายด้านต่าง ๆ ดังกล่าว พบว่า จุดเน้นของนโยบายด้านการสอน คือ ผลิตกำลังคนทุกระดับ เพื่อสนองความต้องการที่ต่างกัน และขยายโอกาสทางการศึกษาไปสู่กลุ่มผู้ด้อยโอกาสและกลุ่มพิเศษ ด้านการวิจัย คือ การเพิ่มปริมาณงานวิจัยที่มีคุณภาพ ด้านการให้บริการทางวิชาการแก่สังคมคือ ชี้นำสังคมและให้คำปรึกษาได้ตามความต้องการของท้องถิ่น ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม คือ การอนุรักษ์ พิธี พิฟู ปลูกฝัง เอกลักษณ์และวัฒนธรรมที่พึงประสงค์ และสร้างความพร้อมในการปรับตัวทางวัฒนธรรม สำหรับรายละเอียดของนโยบายแต่ละด้านนั้น พบว่า นโยบายบางด้านเป็นนโยบายแบบจำเพาะเจาะจง เช่น ปรับปรุงปรัชญา โครงสร้าง และเนื้อหาสาระของหลักสูตรให้สามารถผลิตบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามความต้องการในปัจจุบัน และอนาคต แต่นโยบายบางด้านเป็นนโยบายแบบแนวทางการกว้างๆ เช่น พัฒนาขีดความสามารถในการผลิตบุคลากรระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ตามความต้องการเร่งด่วนของตลาดแรงงานและการพัฒนาท้องถิ่น ดังนั้น การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ จึงค่อนข้างกว้าง เป็นไปได้อย่างหลากหลาย ทำให้แผนงานหรือโครงการที่เกิดจากการทำนโยบายไปปฏิบัติค่อนข้างกระจายตัว ซึ่งอาจทำให้ไม่เอื้อต่อสัมฤทธิ์ผลตามที่ต้องการ

เมื่อศึกษาความสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาอื่น ๆ คือ แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) ของทบวงมหาวิทยาลัย แผนอุดมศึกษาระยะยาว (พ.ศ. 2533 - 2547) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) พบว่า ในภาพรวมนโยบายทุกด้านของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สอดคล้องกับนโยบายของแผนฯต่าง ๆ ทุกแผนฯ ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากรอบแนวทางในการดำเนินงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน แต่ในความเป็นมหาวิทยาลัย ซึ่งถือได้ว่าเป็นสมองของชาติ และมีหน้าที่เสนอสิ่งที่คิดว่าเป็นสิ่งที่พึงประสงค์ สำหรับการพัฒนาสังคมไปในทิศทางนั้น ซึ่งเป็นการชี้นำสังคม ดังนั้นบทบาทของมหาวิทยาลัย จึงไม่ควรจำกัดเฉพาะการตอบสนองต่อแผนฯ ต่าง ๆ เท่านั้น แต่ควรมีบทบาทที่กว้างกว่า ในการใช้ความรู้ทางวิชาการชี้นำ เปลี่ยนแปลงการพัฒนาประเทศที่เหมาะสมต่อไป

นอกจากนี้ เมื่อศึกษานโยบายตามแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และนโยบายของผู้บริหารในปัจจุบัน พบว่า นโยบายในแผนฯ 8 เป็นนโยบายที่สิ้น และกระชับมีจุดเน้นที่ชัดเจนมากกว่านโยบายในแผนฯ 7 โดยจุดเน้นของนโยบายด้านการสอน คือ ผลิตบัณฑิตในระดับปริญญาตรี และบัณฑิตศึกษา ด้านการวิจัย คือ พัฒนางานวิจัยโดยมุ่งหวังความเป็นเลิศทางวิชาการ บูรณาการกับการเรียนการสอนและการประยุกต์ใช้เพื่อชี้นำและแก้ปัญหาของภาคใต้และประเทศ ด้านการให้บริการทางวิชาการแก่สังคม คือ พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทุกระดับ และเป็นที่ยังทางวิชาการแก่สังคม ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม คือ ศึกษาค้นคว้าวิจัย เป็นแกนนำด้านกิจกรรมทางวัฒนธรรม สนับสนุนเสริมสร้างวัฒนธรรมที่พึงประสงค์ และสร้างความเข้าใจในวัฒนธรรมที่หลากหลาย ซึ่งจะเห็นได้ว่านโยบายดังกล่าว มีการบูรณาการ และมีความสัมพันธ์กันระหว่างบทบาทแต่ละด้านมากขึ้น โดยใช้การวิจัยเป็นฐานหลัก ทั้งในแง่การบูรณาการ

กับการเรียนการสอน การสร้างองค์ความรู้ และการนำความรู้นั้นไปชี้แนะแก้ปัญหาให้กับสังคม และการวิจัยทางด้านศิลปวัฒนธรรม เพื่อการสร้างความรู้ ความเข้าใจ ในมิติที่ลึกซึ้งกว่าเดิม

นอกจากนี้ นโยบายของผู้บริหารก็เป็นกรนำเอาจุดเน้นเฉพาะที่ต้องการมากำหนดเป็นนโยบาย เพื่อให้เกิดผลในการนำไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งนโยบายของผู้บริหารมีความสอดคล้องกับนโยบายตามแผนฯ ต่าง ๆ

บทบาทด้านการสอน

จุดมุ่งหมายในการตั้งมหาวิทยาลัยโดยทั่วไปก็คือ การสร้างให้ผู้เรียนมีความรู้ชั้นสูง มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ จึงเป็นมหาวิทยาลัยสอนโดยเฉพาะในสมัยแรก ๆ ต่อมาในสมัยปัจจุบัน มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ ไม่ถือว่าบทบาท จำกัดอยู่แต่เพียงการสอนเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทด้านอื่นอีก คือ บทบาทด้านการวิจัย การให้บริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม แต่อย่างไรก็ตามบทบาทด้านการสอน ก็ยังถือได้ว่าเป็นบทบาทหลักของมหาวิทยาลัย และแปรเปลี่ยนไปตามความต้องการของสังคม

ในประเด็นของการเป็นบทบาทหลักนั้น ถึงแม้มหาวิทยาลัยไม่ได้กำหนดไว้ในนโยบายก็ตามว่า จะเน้นบทบาทด้านไหนเป็นบทบาทหลัก แต่สิ่งที่บ่งชี้ก็คือ การจัดสรรงบประมาณ ซึ่งงบประมาณส่วนใหญ่ จะเป็นงบในแผนงานจัดการศึกษา จากภาพรวมของแผนฯ 7 พบว่า งบประมาณด้านการจัดการศึกษาคิดเป็นประมาณ ร้อยละ 41 ของงบประมาณทั้งหมดของมหาวิทยาลัย นอกจากนี้ในประเด็นของการตอบสนองความต้องการของสังคมนั้น มหาวิทยาลัยได้กำหนดไว้ในนโยบายว่า ผลิตบัณฑิตในระดับปริญญาตรีในสาขาที่มีความต้องการสูง หรือจำเป็นต่อการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพัฒนาภาคใต้ ผลิตบุคลากรระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ตามความต้องการเร่งด่วนของตลาดแรงงานและการพัฒนาท้องถิ่น ส่วนในระดับสูงกว่าปริญญาตรี ได้กำหนดว่าพัฒนาความพร้อม และขีดความสามารถในการผลิตบัณฑิตในทุกคณะและสาขาวิชา

เมื่อศึกษาการผลิตกำลังคนในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พบว่า มหาวิทยาลัยผลิตกำลังคนในทุกระดับ โดยผลิตในระดับปริญญาตรีมากที่สุด รองลงมา คือ ระดับสูงกว่าปริญญาตรี และต่ำกว่าปริญญาตรีตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายที่กำหนดไว้ สำหรับสาขาวิชาที่เปิดสอนนั้น จะเปิดสอนใน 3 กลุ่มสาขาวิชา คือ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์สุขภาพ โดยเปิดสอนในกลุ่มวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากที่สุด รองลงมาคือกลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ซึ่งจะเห็นได้ว่าสอดคล้องกับนโยบายที่เร่งผลิตในสาขาที่ขาดแคลนและมีความต้องการสูง ในการพัฒนาประเทศ และสอดคล้องกับการเปิดสาขาวิชาใหม่ ซึ่งกลุ่มสาขาวิชาของสาขาวิชาที่เปิดใหม่จะเป็นกลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์สุขภาพ ตามลำดับ แต่จำนวนของนักศึกษาในแต่ละกลุ่มสาขาวิชา ไม่สอดคล้องกับกลุ่มสาขาวิชาที่เปิดสอน คือ จะเป็นนักศึกษาในกลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มากที่สุด

รองลงมาคือ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และวิทยาศาสตร์สุขภาพ สำหรับนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษา สอดคล้องกับจำนวนนักศึกษาในกลุ่มต่าง ๆ ชำงตัน ซึ่งการผลิตกำลังคนนี้ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่า มหาวิทยาลัยสามารถดำเนินการได้ดี ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของ ฉลวย ชิวกิดาการและคณะ (2540) ซึ่งวิจัยเรื่องคุณภาพบัณฑิตมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ในทัศนะ ของผู้จ้างงานผู้บังคับบัญชา โดยประเมินจากผลการปฏิบัติงานของบัณฑิตของมหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ และพบว่า บัณฑิตมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์มีผลการปฏิบัติงานอยู่ในระดับดี

นอกจากนี้ ในประเด็นของอาจารย์ ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญในการสร้างผลผลิตที่มีคุณภาพ ตรงตามเป้าหมายนั้น ผลการศึกษาพบว่าในแง่ของคุณวุฒิทางการศึกษาของอาจารย์ในช่วงปลายแผนฯ 7 มีสัดส่วนคุณวุฒิ ปริญญาเอก : ปริญญาโท : ปริญญาตรี เท่ากับ 2.6 : 5.4 : 2.0 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า อาจารย์ส่วนใหญ่มีคุณวุฒิปริญญาโท รองลงมาคือปริญญาเอก และปริญญาตรี เมื่อเปรียบเทียบกับ เป้าหมายของทบวงมหาวิทยาลัย ตามแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 7 ซึ่งกำหนด สัดส่วนไว้เป็น 3 : 6 : 1 จะเห็นได้ว่า คุณวุฒิทางการศึกษาของอาจารย์ของมหาวิทยาลัยยังไม่เป็นไปตาม เป้าหมายที่กำหนด โดยสัดส่วนของอาจารย์ที่มีคุณวุฒิทางการศึกษาในระดับปริญญาตรี ยังสูงกว่า เป้าหมายถึง 1 เท่าตัว และเมื่อเปรียบเทียบกับแผนอุดมศึกษาระยะยาว ซึ่งกำหนดสัดส่วนเป็น 4 : 5 : 1 พบว่า จำนวนอาจารย์ที่มีคุณวุฒิปริญญาโท สูงกว่าเป้าหมายที่กำหนด แต่ในระดับปริญญาเอก น้อยกว่า เป้าหมายที่กำหนด และระดับปริญญาตรีสูงกว่าเป้าหมายที่กำหนด ดังนั้น มหาวิทยาลัยจะต้องพัฒนาให้ อาจารย์มีคุณวุฒิปริญญาเอกเพิ่มขึ้น และลดจำนวนอาจารย์ที่มีคุณวุฒิปริญญาตรีให้น้อยลง โดยการพัฒนา อาจารย์เหล่านี้ให้มีคุณวุฒิสู่ขั้น และลดการรับอาจารย์ที่มีคุณวุฒิปริญญาตรีให้น้อยลง

ในส่วนของตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ พบว่า ในช่วงปลายแผนฯ 7 สัดส่วนตำแหน่ง ทางวิชาการ ระหว่างศาสตราจารย์ : รองศาสตราจารย์ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ : อาจารย์ เท่ากับ 0.01 : 0.77 : 2.63 : 6.59 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอาจารย์ส่วนใหญ่ ยังคงมีตำแหน่งเป็นอาจารย์ รองลงมาคือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ ตามลำดับ ซึ่งจะเห็นได้ว่าตำแหน่งอาจารย์ยังคงมีจำนวนสูง และเมื่อศึกษาย้อนไปในปลายแผนฯ 6 สัดส่วนเท่ากับ 0.02 : 0.62 : 2.71 : 6.65 แสดงให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงยังคงมีไม่มากนัก และจากการที่มหาวิทยาลัยยังคงมีอาจารย์ที่มีคุณวุฒิ ปริญญาตรี สูงกว่าแผนฯ และมีคุณวุฒิปริญญาโท ปริญญาเอก ต่ำกว่าแผนฯ และมีอาจารย์ที่ไม่มีตำแหน่ง ทางวิชาการในสัดส่วนที่สูง มีอาจารย์ที่มีตำแหน่งในระดับศาสตราจารย์และรองศาสตราจารย์ จำนวนน้อย นั้น จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพด้านการเรียน การสอน และการวิจัย ทั้งในระดับปริญญาตรี และระดับ บัณฑิตศึกษา โดยเฉพาะการดำเนินการไปสู่เป้าประสงค์ในเรื่องของความเป็นเลิศทางวิชาการ ซึ่งข้อมูลนี้ชี้ให้เห็นว่ามหาวิทยาลัยยังต้องพัฒนาอาจารย์อีกมาก เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายตามแผนฯ 8 ของมหาวิทยาลัยที่เน้นการจัดการศึกษาระดับปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี และเน้นการวิจัยเพื่อ ความเป็นเลิศทางวิชาการ

ในประเด็นของการพัฒนาอาจารย์ นั้น อาจารย์ที่ได้รับการพัฒนาโดยการศึกษาต่อ เพื่อเพิ่มวุฒิทางการศึกษา นั้น จะเป็นอาจารย์ในกลุ่มวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากที่สุด รองลงมาคือ กลุ่มวิทยาศาสตร์สุขภาพ และกลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ตามลำดับ เช่นเดียวกับด้านการเพิ่มประสบการณ์ โดยการประชุมฝักอบรวม ดูงาน ณ ต่างประเทศ ผลการศึกษาพบว่า อาจารย์ที่ได้รับการพัฒนามากที่สุด คือ อาจารย์ในกลุ่มวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี วิทยาศาสตร์สุขภาพและมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบการพัฒนาอาจารย์ในแต่ละกลุ่มสาขาวิชา กับจำนวนสาขาวิชาที่เปิดสอน จำนวนสาขาวิชาที่เปิดใหม่ จำนวนนักศึกษา และจำนวนโครงการวิจัย พบว่า ในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จะมีสาขาวิชามากที่สุด เปิดสาขาวิชาใหม่มากที่สุด และมีจำนวนโครงการวิจัยมากที่สุด และการพัฒนาอาจารย์ก็ได้รับการพัฒนามากที่สุด ส่วนกลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จะมีจำนวนนักศึกษามากที่สุด ทั้งในระดับปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี แต่มีจำนวนโครงการวิจัยน้อยที่สุด และอาจารย์ได้รับการพัฒนาน้อยที่สุด ดังนั้น มหาวิทยาลัย จึงต้องดูแลและให้การสนับสนุนอาจารย์ในกลุ่มนี้ให้มากขึ้น ทั้งในด้านการเพิ่มคุณสมบัติเพิ่มตำแหน่งทางวิชาการ และพัฒนาการทำวิจัย

ส่วนประเด็นของการขยายโอกาสทางการศึกษา นั้น เมื่อพิจารณาในประเด็นของการขยายโอกาสให้กับกลุ่มผู้ด้อยโอกาส โดยเฉพาะกลุ่มที่นับถือศาสนาอิสลาม นั้น พบว่า มหาวิทยาลัยได้มีโครงการพิเศษ ที่จะรับนักศึกษาที่นับถือศาสนาอิสลาม เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัย โดยในช่วงแผนฯ 7 นักศึกษาที่นับถือศาสนาอิสลามเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัย ตามโครงการมหาดไทย และโครงการ คอ.บต. ในหลายคณะ โดยโครงการมหาดไทย มีคณะที่เข้าศึกษามากที่สุด คือ คณะเภสัชศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ และคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ตามลำดับ ส่วนโครงการ คอ.บต. มีคณะที่ได้เข้าศึกษามากที่สุด คือ คณะวิทยาการจัดการ คณะเภสัชศาสตร์ และคณะวิทยาศาสตร์ ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า นักศึกษาที่นับถือศาสนาอิสลามมีโอกาสได้รับการศึกษา ในหลากหลายวิชาชีพ นอกจากนี้เมื่อศึกษาภูมิหลังทั้งหมดของนักศึกษา พบว่า นักศึกษาที่นับถือศาสนาอิสลามมีโอกาสได้เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัย ร้อยละ 8.33 นอกจากนี้เมื่อศึกษาถึงอาชีพของบิดามารดาของนักศึกษา ก็พบว่า นักศึกษาที่มีบิดา ประกอบอาชีพ เกษตร และประมง ได้เข้าศึกษา ในมหาวิทยาลัยมากที่สุด จำนวนใกล้เคียงกับนักศึกษาที่มีบิดาประกอบอาชีพรับราชการ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า โอกาสในการเข้าศึกษาไม่ได้จำเพาะอยู่แต่ในกลุ่มของผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูง และเมื่อศึกษาการขยายโอกาสทางการศึกษาในประเด็นของการขยายโอกาสสำหรับประชาชนในภาคใต้ โดยการศึกษาภูมิฐานะของนักศึกษาที่เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัย พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีภูมิฐานะอยู่ในภาคใต้สูงถึงร้อยละ 83.53 แต่อย่างไรก็ตามในประเด็นนี้อาจจะเกิดผลกระทบในด้านอื่น คือ นักศึกษา อาจจะไม่ได้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้และวัฒนธรรม กับนักศึกษาในภาคอื่นๆ

บทบาทด้านการวิจัย

บทบาทด้านการวิจัย ซึ่งเป็นการบุกเบิกแสวงหาความรู้ใหม่ เป็นบทบาทที่สำคัญของสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้ตระหนักถึงความสำคัญของบทบาทด้านนี้เช่นกัน โดยมีเครื่องบ่งชี้ให้เห็นถึงความตระหนัก คือการกำหนดนโยบายการดำเนินงานด้านการวิจัย และการจัดสรรงบประมาณเพื่อการวิจัยในด้านนโยบายนั้นจากผลการศึกษาพบว่า จุดเน้นที่สำคัญประการหนึ่งคือ การเพิ่มปริมาณงานวิจัยที่มีคุณภาพ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความต้องการที่จะให้มีการทำวิจัยเพิ่มขึ้น และการวิจัยนั้นจะต้องมีคุณภาพ ในประเด็นของการเพิ่มปริมาณงานวิจัยนั้น เมื่อศึกษาย้อนไปในแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พบว่า จำนวนโครงการวิจัยในช่วงต้นแผนฯ และปลายแผนฯ จะอยู่ระหว่าง 100-262 โครงการ (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, กองแผนงาน, 2537) และจากการศึกษาในช่วงแผนฯ 7 พบว่า จำนวนโครงการวิจัยในช่วงต้นแผนฯ และปลายแผนฯ จะอยู่ระหว่าง 212-234 โครงการ ซึ่งในภาพรวมแสดงให้เห็นว่าจำนวนโครงการวิจัยได้เพิ่มขึ้น ส่วนในเรื่องคุณภาพของงานวิจัยนั้น จากการสัมภาษณ์ความเห็นของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พบว่า มีความเห็นต่อคุณภาพของผลงานวิจัยของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ว่ายังไม่อยู่ในระดับที่ดีนัก ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ วิจารย์ พานิช (2540) ที่กล่าวว่า ผลงานวิจัยที่ผลิตขึ้นในประเทศไทย ส่วนใหญ่เป็นผลงานในระดับคุณภาพปานกลางถึงต่ำ แต่อย่างไรก็ตามในเรื่องของคุณภาพยังมีข้อบ่งชี้ที่สามารถนำมาใช้วัดคุณภาพของงานวิจัยได้คือ ดัชนีบิอนเข้าและดัชนีผลลัพธ์ ซึ่งดัชนีบิอนเข้า หมายถึง งบประมาณเงินทุน ขนาดของเงินทุนและแหล่งที่มา ส่วนดัชนีผลลัพธ์ หมายถึง จำนวนบทความที่ตีพิมพ์และที่เสนอในการประชุมสัมมนาวิชาการในรูปแบบต่าง ๆ (สุชาติา ชินะจิตร, 2540) สำหรับประเด็นนี้จะอภิปรายในลำดับถัดไป

ในด้านงบประมาณเพื่อการวิจัย จากผลการศึกษาพบว่า มหาวิทยาลัยได้รับเงินงบประมาณตามแผนงานวิจัยระดับอุดมศึกษาเพิ่มขึ้นทุกปี โดยในปี 2539 ได้รับเพิ่มสูงถึงร้อยละ 337.52 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญต่อแผนงานวิจัย โดยการจัดสรรงบประมาณเพิ่มขึ้น แต่อย่างไรก็ตามเมื่อเปรียบเทียบกับงบประมาณทั้งหมดของมหาวิทยาลัย ยังคงอยู่ในอัตราที่น้อย คือ ในปี 2535 - 2538 จะเป็นประมาณร้อยละ 1 และในปี 2539 จะเป็นประมาณร้อยละ 3 ของงบประมาณทั้งหมด และเมื่อเปรียบเทียบกับงบประมาณตามแผนงานอื่นๆ พบว่างบประมาณตามแผนงานจัดการศึกษาได้รับงบประมาณคิดเป็นประมาณ ร้อยละ 41 ของงบประมาณทั้งหมด ซึ่งสูงกว่างบประมาณตามแผนงานวิจัยมาก แต่งบประมาณตามแผนงานบริการวิชาการแก่สังคมจะใกล้เคียงกับงบประมาณตามแผนงานวิจัย โดยได้รับงบประมาณคิดเป็นประมาณร้อยละ 4 ของงบประมาณทั้งหมด

ในด้านแหล่งทุนและจำนวนโครงการวิจัย จากการศึกษา พบว่า แหล่งทุนวิจัยของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จะมาจาก 4 แหล่ง คือ งบประมาณแผ่นดิน งบประมาณเงินรายได้ของมหาวิทยาลัย แหล่งทุนภายในประเทศ และแหล่งทุนจากต่างประเทศ เมื่อเปรียบเทียบจำนวนเงินที่ได้รับจากแหล่งทุนดังกล่าว พบว่า ในภาพรวม 5 ปี ของแผนฯ 7 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้รับ

เงินทุนวิจัยจาก แหล่งทุนภายในประเทศมากที่สุด รองลงมาคือ แหล่งทุนจากงบประมาณแผ่นดิน แหล่งทุนจากต่างประเทศ และแหล่งทุนจากเงินรายได้ของมหาวิทยาลัย แต่เมื่อเปรียบเทียบจากจำนวนโครงการ พบว่า โครงการวิจัยส่วนใหญ่ ได้รับเงินจากงบประมาณแผ่นดิน รองลงมาได้รับเงินจากเงินรายได้ของมหาวิทยาลัย แหล่งทุนภายในประเทศ และแหล่งทุนจากต่างประเทศตามลำดับ จากการเปรียบเทียบแหล่งทุนกับจำนวนโครงการวิจัย พบว่า มีโครงการวิจัยจำนวนน้อยโครงการ ที่ได้รับทุนจากแหล่งทุนขนาดใหญ่ แต่มีโครงการวิจัยจำนวนมากที่ได้รับทุนจากแหล่งทุนขนาดเล็ก ซึ่งอาจแสดงให้เห็นภาพรวมอย่างกว้าง ๆ จากจำนวนเงินแต่ละแหล่งที่ได้รับรวมทั้งหมดในระยะ 5 ปี ตามแผนฯ 7 ต่อจำนวนโครงการทั้งหมดของแต่ละแหล่งทุนในระยะ 5 ปี พบว่า โครงการที่ได้รับเงินจากงบประมาณแผ่นดิน ซึ่งมีจำนวนโครงการมากที่สุด จะได้รับเงินโดยประมาณโครงการละหนึ่งแสนบาท โครงการที่ได้รับเงินจากเงินรายได้ของมหาวิทยาลัย ซึ่งมีจำนวนโครงการมากเป็นลำดับที่สอง จะได้รับเงินโดยประมาณโครงการละสามหมื่นบาท โครงการที่ได้รับเงินจากแหล่งทุนภายในประเทศ ซึ่งมีจำนวนโครงการมากเป็นลำดับที่สาม จะได้รับเงินโดยประมาณโครงการละสี่แสนบาท และโครงการที่ได้รับเงินจากแหล่งทุนต่างประเทศ ซึ่งมีจำนวนโครงการน้อยที่สุด จะได้รับเงินโดยประมาณโครงการละหกแสนบาท ซึ่งจากการศึกษาแหล่งทุนและจำนวนโครงการวิจัยดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงขนาดของโครงการวิจัย คุณภาพของงานวิจัย คุณภาพของการแข่งขัน และการให้การสนับสนุนของมหาวิทยาลัย โดยขนาดของโครงการวิจัยจะเป็นโครงการวิจัยขนาดเล็ก และโครงการวิจัยขนาดกลาง โดยอาศัยการเทียบเคียงจากการกล่าวถึงขนาดทุนวิจัยของมหาวิทยาลัยมหิดล ที่กล่าวว่า ทุนวิจัยขนาดเล็กมีมูลค่าทุน 30,000 - 50,000 บาท และโครงการวิจัยขนาดกลางมีมูลค่าหลายแสนบาท (มหาวิทยาลัยมหิดล, กองแผนงาน, 2536) ส่วนคุณภาพของการวิจัย และคุณภาพของการแข่งขันสะท้อนให้เห็นจากความสามารถในการหาทุนจากแหล่งทุนภายนอก ซึ่งนักวิจัยที่เก่งจะสามารถหาทุนได้มาก โดยเฉพาะจากแหล่งทุนนานาชาติที่มีการแข่งขันสูง (อดุลย์ วิริยเวชกุล, 2541) ซึ่งในประเด็นนี้จะเห็นได้ว่า โครงการวิจัยของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่ได้รับทุนจากต่างประเทศ ยังมีจำนวนน้อย นอกจากนี้ วิจารย์ พานิช (2540) ได้กล่าวว่า การมีทุนวิจัย ที่ได้รับการสนับสนุนจากแหล่งทุนภายนอก ถือเป็นหน้าตาของมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะถ้าเป็นแหล่งทุนจากต่างประเทศ ยิ่งถือว่ามีศักดิ์ศรีสูง แต่ปัจจุบันนี้ทุนจากต่างประเทศมีน้อยลงเรื่อย ๆ และทุนจากต่างประเทศบางรูปแบบก่อผลเสียมากกว่าผลดี ทุนวิจัยจากแหล่งทุนภายในประเทศ ที่มีคุณภาพ จึงเริ่มเข้ามาเป็นหน้าตาของมหาวิทยาลัยแทน ซึ่งในประเด็นนี้ จะเห็นได้ว่า จำนวนโครงการวิจัยของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ที่ได้รับทุนจากแหล่งทุนภายในประเทศ ยังมีจำนวนน้อย แต่อย่างไรก็ตามการที่โครงการวิจัยส่วนใหญ่ ได้รับเงินสนับสนุนจากงบประมาณเงินรายได้ ซึ่งมีจำนวนเงินน้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับแหล่งทุนอื่น ๆ แสดงให้เห็นถึงการพยายามสนับสนุนของมหาวิทยาลัยให้มีการทำวิจัย โดยใช้เงินของมหาวิทยาลัยสนับสนุน

นอกจากนี้เมื่อศึกษาถึงการทบทวนวิทยานิพนธ์ของคณะต่างๆ ของมหาวิทยาลัย พบว่า ในวิทยาเขต หาดใหญ่ คณะที่มีจำนวนโครงการวิจัยมากที่สุด สามลำดับแรก โภชาพรวมทั้ง 5 ปี ของแผนฯ 7 พบว่า คือ คณะแพทยศาสตร์ คณะทรัพยากรธรรมชาติ และคณะวิทยาศาสตร์ ส่วนในวิทยาเขตปัตตานี พบว่าคณะที่มีจำนวนโครงการวิจัยมากที่สุด คือ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คิดเป็นจำนวน ประมาณครึ่งหนึ่งของจำนวนโครงการวิจัยทั้งหมดในวิทยาเขตปัตตานี และเมื่อศึกษาสาขาวิชาที่มีการทบทวน วิทยานิพนธ์มากที่สุด พบว่า สาขาวิชาที่มีการทบทวนวิทยานิพนธ์มากที่สุดสามลำดับแรก โภชาพรวมทั้ง 5 ปี ของแผนฯ 7 คือ สาขาทางด้านสาธารณสุขและการแพทย์ สาขาทางด้านเกษตร ปศุสัตว์ ประมง และสาขาวิทยาศาสตร์ พื้นฐาน ซึ่งสาขาวิชาดังกล่าวสอดคล้องกับคณะที่มีการทบทวนวิทยานิพนธ์มากที่สุด และแสดงให้เห็นทิศทางการทบทวน วิทยานิพนธ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ว่าเป็นไปในทิศทางใด

เมื่อศึกษาเรื่องการเผยแพร่ผลงานวิจัย จากการสัมภาษณ์ความเห็นของกรรมการ สภามหาวิทยาลัยและผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มีความเห็นว่าการเผยแพร่ผลงานวิจัย ของมหาวิทยาลัย จะมีการเผยแพร่ในสาขาทางด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและแพทยศาสตร์ ส่วนสาขา ทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ยังไม่มีการเผยแพร่มากนัก และการตีพิมพ์ผลงานในวารสาร ต่างประเทศ ยังมีน้อยมาก ความเห็นดังกล่าวเป็นความเห็นจากการรับรู้ โดยไม่ได้อาศัยข้อมูลเชิง ประจักษ์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้ให้ความเห็นได้เคยรับทราบการเผยแพร่ผลการวิจัยของมหาวิทยาลัย ใน สาขาเหล่านี้ และเมื่อศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์ก็พบว่า คณะในวิทยาเขตหาดใหญ่ที่มีการเผยแพร่ผลงาน มากที่สุด คือ คณะแพทยศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ และคณะทรัพยากรธรรมชาติ ตามลำดับ และคณะ ในวิทยาเขตปัตตานี ที่มีการเผยแพร่ผลงานมากที่สุด คือ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ส่วนวิธีการ เผยแพร่นั้น ในวิทยาเขตหาดใหญ่เผยแพร่โดยการตีพิมพ์ในวารสารภายในประเทศมากที่สุด รองลงมา คือ เสนอในที่ประชุม เสนอเป็นรายงานการวิจัย และตีพิมพ์ในวารสารต่างประเทศตามลำดับ ส่วน วิทยาเขตปัตตานี เผยแพร่โดย การเสนอเป็นรายงานการวิจัยมากที่สุด รองลงมาคือการเสนอในที่ประชุม การตีพิมพ์ในวารสารภายในประเทศ และการตีพิมพ์ในวารสารต่างประเทศตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับ ความเห็นของกรรมการสภามหาวิทยาลัยและผู้บริหารมหาวิทยาลัย นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลงาน วิจัยของพิณทิพ รีนวงษา (2538) ซึ่งได้วิเคราะห์สิ่งตีพิมพ์ของอาจารย์มหาวิทยาลัยของรัฐ ในประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ. 2528 - 2537 ซึ่งพบว่าจำนวนเรื่องของสิ่งตีพิมพ์ทางด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีมีมากกว่าด้านอื่นๆ และสัดส่วนของสิ่งตีพิมพ์ในฐานข้อมูลต่าง ๆ จะมีสิ่งตีพิมพ์ทาง การแพทย์ จากคณะแพทยศาสตร์มีสัดส่วนสูงที่สุด รองลงมาคือสิ่งตีพิมพ์จากคณะวิทยาศาสตร์ และ คณะเกษตรศาสตร์และคณะอื่นที่มีผลงานทางการเกษตร ซึ่งข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลรวมของทั้งประเทศ และเมื่อศึกษาจำนวนสิ่งตีพิมพ์ที่มีมาตรฐานสูง ของแต่ละมหาวิทยาลัยจากฐานข้อมูล SCISEARCH ใน จำนวน 15 มหาวิทยาลัย พบว่า มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์มีผลงานตีพิมพ์สูงเป็นลำดับที่ 6 โดยคณะ ที่มีสัดส่วนของสิ่งตีพิมพ์สูงสุด คือ คณะแพทยศาสตร์ สำหรับสิ่งตีพิมพ์ทางสังคมศาสตร์และ มนุษยศาสตร์ พบว่า มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์มีผลงานตีพิมพ์น้อย คือเป็นร้อยละ 2.3 ของ

สิ่งตีพิมพ์ของทุกมหาวิทยาลัย ซึ่งสิ่งตีพิมพ์ที่มีมาตรฐานเป็นเครื่องชี้เบื้องต้นของการวิจัย และจำนวน และคุณภาพของสิ่งตีพิมพ์ จะสะท้อนถึงขีดความสามารถทางการวิจัยของมหาวิทยาลัย จากการอภิปราย ผลงานทางการวิจัยและการเผยแพร่ ผลงานวิจัยของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ก็สะท้อนให้เห็นทิศทาง ขีดความสามารถ และทักษะในการทำวิจัย เพื่อการพัฒนาจุดเด่นและจุดที่ยังด้อยให้พัฒนาต่อไป

บทบาทด้านการให้บริการทางวิชาการแก่สังคม

นอกจากภารกิจด้านการสอน การวิจัย แล้ว มหาวิทยาลัยยังมีหน้าที่ให้บริการทางวิชาการ แก่สังคมด้วย โดยมหาวิทยาลัยให้ความสำคัญกับบทบาทด้านนี้ รองจากบทบาทด้านการสอน ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบโดยใช้งบประมาณเป็นตัววัด และเมื่อเปรียบเทียบกับงบประมาณทั้งหมด ของมหาวิทยาลัย พบว่า งบประมาณตามแผนงานบริการวิชาการแก่สังคม จะได้รับประมาณ ร้อยละ 4

สำหรับนโยบายด้านการให้บริการทางวิชาการแก่สังคมนั้น จากการศึกษาพบว่า มีจุดเน้น คือ ชี้นำสังคมและให้คำปรึกษาได้ตามความต้องการของท้องถิ่น โดยในการดำเนินการได้แบ่งประเภทของการให้บริการวิชาการ ออกเป็น 3 ประเภท เพื่อให้บริการได้อย่างทั่วถึง ทุกกลุ่มเป้าหมาย คือ การบริการแบบให้เปล่าสำหรับกลุ่มผู้ด้อยโอกาส การให้บริการแบบไม่หวังผลกำไร และการให้บริการแบบมีผลกำไร ซึ่งจากการศึกษาการดำเนินการของสำนักส่งเสริมและการศึกษาต่อเนื่อง ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ ให้บริการทางวิชาการ พบว่า การให้บริการส่วนใหญ่เป็นแบบ ไม่มุ่งผลกำไร แบบให้เปล่า และแบบมีผลกำไร ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า มหาวิทยาลัยยังไม่ได้ให้บริการลงไปถึงกลุ่มผู้ด้อยโอกาสมากนัก เพราะการบริการส่วนใหญ่ยังเป็นการบริการแบบไม่มุ่งผลกำไร ซึ่งหมายถึง ผู้รับบริการเสียค่าใช้จ่าย ส่วนหนึ่ง และมหาวิทยาลัยใช้เงินงบประมาณช่วยส่วนหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของกรรมการสภา มหาวิทยาลัย และผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่มีความเห็นว่ามหาวิทยาลัยยังไม่ได้ให้บริการ ลงลึกไปถึงกลุ่มผู้ด้อยโอกาสอย่างแท้จริง และเมื่อศึกษาถึงกลุ่มผู้รับบริการจากสำนักส่งเสริมและการศึกษาต่อเนื่อง พบว่าผู้รับบริการประมาณครึ่งหนึ่ง จะเป็นประชาชนทั่วไป และผู้รับบริการอีกประมาณ ครึ่งหนึ่ง จะเป็นบุคลากรทางการศึกษา และข้าราชการ ตามลำดับ ซึ่งจากข้อมูลนี้แสดงให้เห็นว่า ถึงแม้ว่า มหาวิทยาลัยจะยังคงให้บริการลงไปถึงกลุ่มผู้ด้อยโอกาสอย่างแท้จริง แต่ประชาชนส่วนใหญ่ก็ได้รับการ บริการจากมหาวิทยาลัย แต่อย่างไรก็ตามข้อมูลนี้ก็ได้บ่งชี้ให้เห็นถึงอีกด้านหนึ่ง คือ การให้บริการแบบมีผลกำไรด้วย ซึ่งเห็นได้ว่าปัจจุบันมหาวิทยาลัยไม่ได้มุ่งหากำไร แต่แนวโน้มเรื่องการหารายได้ เพื่อเลี้ยง ตัวเองมีมากขึ้น มหาวิทยาลัยจึงอาจจะต้องหาวิธีการปรับปรุงรูปแบบการให้บริการเป็นแบบเชิงรุกมากขึ้น และขยายการให้บริการออกไปยังกลุ่มอื่น ๆ ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

บทบาทด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

นอกเหนือจากภารกิจด้านการสอน การวิจัย การให้บริการทางวิชาการแก่สังคมแล้ว มหาวิทยาลัยในฐานะองค์กรหนึ่งของสังคม ซึ่งมีศิลปวัฒนธรรมเป็นกรอบในการใช้ชีวิตที่มีคุณค่า มีสุนทรียภาพและความประณีตในจิตใจ จึงต้องทำหน้าที่ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ซึ่งเป็นกรอบของสังคม โดยรวมด้วย แต่อย่างไรก็ตามเมื่อเปรียบเทียบการให้ความสำคัญของบทบาททางด้านนี้ กับบทบาทอื่น ๆ ของมหาวิทยาลัย โดยใช้งบประมาณเป็นเกณฑ์ในการเปรียบเทียบ พบว่า งบประมาณตามแผนงานอนุรักษ์ส่งเสริม เผยแพร่ และพัฒนาศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ได้รับน้อยกว่างบประมาณในด้านการสอน การวิจัย การให้บริการทางวิชาการแก่สังคมมาก และเมื่อเปรียบเทียบกับงบประมาณทั้งหมดของมหาวิทยาลัย พบว่าได้รับประมาณ ร้อยละ 0.1 ของงบประมาณทั้งหมด และในบางปี งบประมาณที่ได้รับก็ลดลงกว่าเดิมด้วย

เมื่อศึกษานโยบายในด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม พบว่ามีจุดเน้นในเรื่องของการอนุรักษ์ฟื้นฟู ปลูกฝัง เอกลักษณะ และวัฒนธรรมที่พึงประสงค์ และสร้างความพร้อมในการปรับตัวทางวัฒนธรรม โดยในด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟู ปลูกฝังเอกลักษณ์และวัฒนธรรมนั้น มหาวิทยาลัยได้มีกิจกรรมในด้านการจัดอบรมเป็นส่วนใหญ่ ในด้านการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ที่ดำเนินการส่วนใหญ่ คือ การจัดนิทรรศการ ในด้านการส่งเสริมและสร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรม ที่ดำเนินการส่วนใหญ่จะเป็นการจัดสัมมนา ส่วนกิจกรรมด้านการวิจัยมีน้อยมาก และไม่มีกิจกรรมด้านการเรียนการสอน ส่วนในด้านการสร้างความพร้อมในการปรับตัวทางวัฒนธรรม นั้น มหาวิทยาลัยมีกิจกรรมการแลกเปลี่ยน เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทยกับต่างประเทศ โดยส่วนใหญ่จะเป็นการแลกเปลี่ยนเผยแพร่กับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ประเทศมาเลเซีย ซึ่งการดำเนินการในด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมนี้ นฤทธิศรีวรรณ (2526) ได้ศึกษาบทบาทของวิทยาลัยครูในเขตภาคใต้ที่มีต่อการทำนุบำรุงวัฒนธรรมของชาติ และพบว่ากิจกรรมที่ดำเนินการมากเป็นอันดับหนึ่ง คือ การจัดนิทรรศการ และสถาณี พัทธราช (2529) ได้ศึกษาบทบาทที่เป็นจริง และบทบาทที่คาดหวังของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่มีต่อการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติตามทัศนะของผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษา พบว่า ความเห็นของผู้บริหารและอาจารย์เห็นว่ากิจกรรมที่ปฏิบัติอยู่จริงมากที่สุด คือ การจัดแสดง หรือนิทรรศการ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าในเรื่องของการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม กิจกรรมหลัก ๆ ที่ดำเนินการมา แม้เวลาจะล่วงเลยมานาน แต่ก็ยังคงเป็นไปในลักษณะเดียวกัน คือ การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมส่วนใหญ่ ยังคงเป็นการจัดกิจกรรม จัดนิทรรศการ แต่ยังไม่มีการบูรณาการกับบทบาทด้านอื่น และยังไม่มีการศึกษา หากความรู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรมในมิติที่ลึกซึ้ง ยังไม่ได้ลงลึกไปถึงรากของวัฒนธรรมและการเข้าใจในวัฒนธรรมอย่างแท้จริง ซึ่งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารมหาวิทยาลัยก็มีความเห็นเช่นเดียวกัน คือ บทบาทด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัย ยังเป็นการจัดในเชิงของกิจกรรมและการเก็บรวบรวม ส่วนการวิจัย และการเรียนการสอนยังน้อยมาก

สำหรับบทบาทด้านการสอน การวิจัย การให้บริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุ
 ศิลปวัฒนธรรม ในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544)
 ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ นั้น เนื่องจากการศึกษาในช่วงต้นแผนฯ คือ ปี 2540 เพียงปีเดียว
 จึงยังไม่มีข้อมูลเพียงพอที่จะบ่งชี้ได้ว่าบทบาทแต่ละด้านมีแนวโน้มทิศทางเป็นอย่างไร แต่อย่างไรก็ตาม
 พบว่า บทบาทในช่วงต้นแผนฯ 8 ยังคงเป็นไปในทิศทางและสอดคล้องกับบทบาทในช่วงแผนฯ 7 ตามที่
 ได้วิเคราะห์ดังกล่าวข้างต้น

ภาพรวมของบทบาททั้ง 4 ด้าน

จากการศึกษานโยบายและบทบาทของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ตามภารกิจด้านการสอน
 การวิจัย การให้บริการทางวิชาการ และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม นั้น โดยหลักการแล้วบทบาทตาม
 ภารกิจทั้ง 4 ด้าน ควรจะส่งเสริมสนับสนุนและเอื้อต่อกัน เช่น การวิจัย เพื่อสร้างองค์ความรู้และสามารถ
 นำองค์ความรู้นั้นไปใช้ในการเรียนการสอน การให้บริการทางวิชาการ การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม หรือ
 การวิจัยเพื่อนำความรู้ไปให้บริการทางวิชาการ และนำประสบการณ์ สิ่งที่ได้รับในการให้บริการทาง
 วิชาการ มาใช้ในการเรียนการสอน แต่อย่างไรก็ตามการวัดว่า การปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาททั้ง 4 ด้าน
 ของมหาวิทยาลัยเป็นการเอื้อต่อกันหรือไม่นั้น เป็นเรื่องยาก เพราะในบางครั้งจะเป็นเรื่องของตัวบุคคล
 ซึ่งจะได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ และนำมาบูรณาการด้วยตนเอง แต่ลักษณะโดยภาพรวม โดยวิธีการ
 การจัดการให้บทบาททั้ง 4 ด้าน เอื้อต่อกันนั้น กรรมการสภามหาวิทยาลัยและผู้บริหารมหาวิทยาลัย
 มีความเห็นโดยภาพรวมว่า การปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาททั้ง 4 ด้านของมหาวิทยาลัยยังไม่เอื้อต่อกัน

และเมื่อศึกษาถึงเป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยว่า จากการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาททั้ง 4 ด้าน
 สามารถนำไปสู่เป้าประสงค์หรือไม่นั้น โดยลักษณะของเป้าประสงค์ กรรมการสภามหาวิทยาลัยและ
 ผู้บริหารมหาวิทยาลัย มีความเห็นว่าเป็นเป้าประสงค์ที่ถูกทิศทางแล้ว ส่วนในเรื่องของการบรรลุเป้า
 ประสงค์หรือไม่นั้น จากผลการศึกษา พบว่า มหาวิทยาลัยเปิดสอนในระดับปริญญาตรีมากกว่าระดับ
 อื่น ๆ ในส่วนของอาจารย์ก็ยังมีวุฒิปริญญาตรีสูงกว่าเกณฑ์ และอาจารย์ส่วนใหญ่ยังไม่มีตำแหน่งทาง
 วิชาการ ส่วนเรื่องการวิจัยโครงการวิจัย ก็ยังคงเป็นโครงการวิจัยขนาดกลาง และขนาดเล็ก ซึ่งการบรรลุ
 ถึงความเป็นแหล่งวิชาการระดับสูง ความเป็นเลิศทางวิชาการ ที่สามารถสร้างองค์ความรู้ได้เอง สามารถ
 แข่งขันได้ และได้รับการยอมรับจากสังคมวิชาการนานาชาตินั้น มหาวิทยาลัยคงจะยังไม่สามารถบรรลุ
 ถึงเป้าประสงค์ที่วางไว้ได้ ส่วนในเรื่องของความเป็นที่พึ่งของท้องถิ่นนั้น จากการศึกษา พบว่า ยังไม่ได้
 ลงลึกถึงกลุ่มผู้ด้อยโอกาสอย่างแท้จริง แต่อย่างไรก็ตาม โดยลักษณะของที่ตั้งมหาวิทยาลัยก็ได้ให้ความ
 ช่วยเหลือและสามารถเป็นที่พึ่งของชุมชนได้ ซึ่งในประเด็นของเป้าประสงค์นี้ กรรมการสภามหาวิทยาลัย
 และผู้บริหารมหาวิทยาลัยมีความเห็นว่ามหาวิทยาลัย สามารถบรรลุเป้าประสงค์ได้พอสมควร โดยมี
 เพียงประเด็นของการเป็นที่พึ่งของท้องถิ่นที่สามารถบรรลุเป้าประสงค์ ได้มากกว่าประเด็นอื่น ๆ โดย
 ประเด็นอื่น ๆ นั้นกำลังอยู่ในขั้นตอนของความพยายาม

ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยขอเสนอแนะดังนี้

1. จากผลการวิเคราะห์บทบาทด้านการสอน พบว่ามหาวิทยาลัยควรมุ่งเน้นการจัดการศึกษาในระดับสูงกว่าปริญญาตรี แต่เนื่องจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์เป็นมหาวิทยาลัยที่มีหลายวิทยาเขต การจัดการศึกษาในระดับสูงกว่าปริญญาตรี จึงควรเน้นในวิทยาเขตที่มีการจัดตั้งมานาน และมีความพร้อมก่อน คือ วิทยาเขตหาดใหญ่ และวิทยาเขตปัตตานี โดยในสองวิทยาเขตนี้ ให้ชะลอการเปิดหลักสูตรสาขาวิชาในระดับปริญญาตรี และผลักดันให้เปิดในระดับปริญญาเอกให้มากขึ้น ส่วนโครงการจัดตั้งวิทยาเขตภูเก็ต สุราษฎร์ธานี และตรัง ควรส่งเสริมการจัดการศึกษาในระดับปริญญาตรีให้เข้มแข็ง
2. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ควรพัฒนาสาขาวิชาที่เด่น และเป็นเอกลักษณ์เพื่อเป็นจุดดึงดูดนักศึกษา และเพื่อการแข่งขันในเชิงวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศ เช่น พัฒนาสาขาวิชาทางด้านอิสลามศึกษา ให้สามารถเปิดสอนในระดับสูงกว่าปริญญาตรี และพัฒนาให้มีการทำงานวิจัย เพื่อจะได้เป็นศูนย์กลางทางอิสลามศึกษาในประเทศ และเป็นศูนย์กลางทางวิชาการของประเทศในกลุ่มที่นับถือศาสนาอิสลาม และเป็นการดึงดูดให้นักศึกษาได้ศึกษาสาขาวิชานี้ภายในประเทศ แทนการไปศึกษาในประเทศมาเลเซีย หรือประเทศในกลุ่มตะวันออกกลาง
3. จากผลการวิจัยพบว่า การวิจัยทางด้านศิลปวัฒนธรรมยังมีน้อย มหาวิทยาลัยควรเน้นการวิจัยทางด้านนี้ให้มากขึ้น โดยหัวข้อในการวิจัยอาจใช้จุดเด่นของพื้นที่หรือของสาขาวิชาในแต่ละวิทยาเขตเป็นหลัก เช่น วิทยาเขตหาดใหญ่ อาจเน้นการวิจัยทางศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์ วิทยาเขตปัตตานี อาจเน้นการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ ภาษา ศาสนา โครงการจัดตั้งวิทยาเขตภูเก็ต อาจเน้นการวิจัยในเชิงวัฒนธรรมการท่องเที่ยว และภาษา โครงการจัดตั้งวิทยาเขตสุราษฎร์ธานี อาจเน้นการวิจัยในเชิงประวัติศาสตร์ของพื้นที่ โครงการจัดตั้งวิทยาเขตตรัง อาจเน้นการวิจัยทางด้านศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ และประวัติศาสตร์ในเชิงธุรกิจ เป็นต้น
4. จากการประมวลความเห็นจากการสัมภาษณ์ พบว่า มีความเห็นเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยว่า การดำเนินการทางด้านนี้ยังอยู่ในระดับน้อย มหาวิทยาลัยจึงควรปรับปรุงระบบการประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัย ทั้งในเรื่องรูปแบบ วิธีการ เพื่อให้สามารถประชาสัมพันธ์ผลงาน กิจกรรม ความสามารถ ทั้งในด้านการสอน การวิจัย การให้บริการทางวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ออกไปในวงกว้าง เพื่อให้สังคมได้รับรู้ข่าวสารจากมหาวิทยาลัยได้อย่างทั่วถึง เช่น การประชาสัมพันธ์โดยใช้สื่อทุกประเภท การประชาสัมพันธ์ผ่านทางอินเทอร์เน็ต การกระตุ้นให้นักเลขาเขียนบทความลงในสื่อประเภทหนังสือพิมพ์ และการออกมาให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนในปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นอย่างฉับไว

5. จากสภาพทางเศรษฐกิจ ทำให้มหาวิทยาลัยอาจมีปัญหาในเรื่องของงบประมาณ ทั้งในด้านงบประมาณแผ่นดิน และงบประมาณจากเงินรายได้ของมหาวิทยาลัย แต่มหาวิทยาลัยจำเป็นต้องปฏิบัติตามบทบาทด้านการสอน การวิจัย การให้บริการทางวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ให้ได้คุณภาพดีที่สุดใน ภายใต้งบประมาณจำกัด จึงเป็นเรื่องที่ท้าทายอย่างยิ่งสำหรับมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยจึงควรปรับปรุงโครงสร้างการบริหารจัดการภายในมหาวิทยาลัย ทั้งในแง่ของการบริหารงานวิชาการ การบริหารงบประมาณ และการบริหารงานบุคคล โดยจุดเน้นของการปรับปรุงดังกล่าว นอกจากในเรื่องคุณภาพของงานแล้ว จะต้องเน้นในเรื่องของการประหยัดด้วย

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยต่อไป

1. เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยบทบาทในภาพรวมของทั้งมหาวิทยาลัย จึงควรมีการศึกษาบทบาทเฉพาะของแต่ละวิทยาเขตต่อไป
2. การวิจัยครั้งนี้วิจัยในช่วงต้นแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 8 ซึ่งยังไม่สิ้นสุดแผนฯ จึงควรมีการศึกษาวิจัยต่อ เมื่อสิ้นสุดแผนฯ 8 แล้ว

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย